

УДК: 811.11:35.077.1

СВЕТЛИЧНА А. А.

(Запорізький національний університет)

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ МИТНИХ ДОКУМЕНТІВ

У статті розглядаються лексичні особливості англомовних митних документів. Встановлюються шари лексики, які властиві цьому комплексу текстів. Автор доходить висновку щодо значення спеціальної лексики в масиві англомовної митної документації.

Ключові слова: лексичні ряди, лексичне наповнення, спеціальна термінологія, митні терміни.

Светличная А. А. Лексические особенности англоязычных таможенных документов. В статье рассматриваются лексические особенности англоязычных таможенных документов. В работе представлена попытка определить слои лексики, которые характерны данному комплексу текстов. Делается вывод о значении специальной лексики в массиве англоязычной таможенной документации.

Ключевые слова: лексические ряды, лексическое наполнение, специальная терминология, таможенные термины.

Svetlichnaya A. A. Lexical Features of English Customs Documents. This article focuses on lexical features of English Customs documents. The object of this research is the complex of English Customs documents (Customs Declaration, Cargo Declaration, Certificate of Origin, Phytosanitary Certificate, Certificate of Quality, Weight List, ATA Carnet, Invoice, Proforma-Invoice). The aims of this study were to distinguish the main lexical layers in such texts, to analyze the features of their coexistence and to determine factors, which influence on its balancing in the text of customs document. The layers of lexis which are typical for this complex are defined. English Customs documents were not the object of complex research in linguistics before now, and this caused the actuality of this paper. In this research it was found out, that English Customs document is represented as an informative dialogue. Filling variable components is based on the compatibility with the present elements including semantic, lexical, grammatical levels all together. In consequence of analysis the features of complex system organization of such texts, which correlate its lexical filling during the forming of document, were established. It was found out, that the significant influence on receiving certain «coloring» of document has special vocabulary, which can be formed out of the following lexical layers: customs lexis, economic terminology, legal terminology, nomenclature lexis, abbreviations and reductions. Moreover, the main factor, which transforms the percentage compound of lexical layers in the format of the customs document, was defined in the process of the detailed study of the actual material. It is a genre of document. The practical importance of this study is in defining of global structuring of business text by considering its specific lexical features. As a result, variable components from the recipient in the part of a module or a sub-block are formed. The conclusion about importance of special lexis in formation of English Customs documentation is made.

Key words: lexical layers, lexical filling, special terminology, customs terms.

Розширення міжнародних зв'язків, потреба в швидкому, точному, якісному обміні інформацією в ділових сферах суспільства спричиняє те, що в центрі уваги багатьох наукових розвідок сьогодення стають англомовні офіційно-ділові документи. Однак, попри велику кількість праць в напрямку напрямку дослідження текстів офіційно-ділових документів, англомовна митна документація виявилася поза зоною ґрунтовних лінгвістичних досліджень, що й зумовлює **актуальність** обраної проблематики. **Об'єкт дослідження** – сучасні англомовні митні документи. **Предмет дослідження** – лексичний склад текстів англомовних митних документів. **Матеріал дослідження:** *Customs Declaration, Cargo Declarations, ATA Carnet, Certificate of Origin, Phytosanitary Certificate, Certificate of Quality, Weight List, Invoice, Proforma-Invoice*. Англомовні митні документи (далі АМД) є системним комплексом, який базується в першу чергу на лексико-граматичних особливостях такого роду текстів. Цільова установка цих текстів – отримати максимальну кількість даних про декларанта або декларований вантаж. У цьому знаходить своє пояснення інформативна стислість таких документів та усвідомлений вибір лексичних засобів на кожному етапі комунікації. Англомовний митний документ – це свого роду інформативний діалог, який складається із постійних та змінних компонентів.

Постійні складові програмують подальше комунікативне висловлювання, змінні – продовжують заданий вербальний компонент, «вибудовуються» у вже існуючому форматі документа, оскільки знаходяться в залежності від нього. Лексичне наповнення тексту документа *Weight List* спрямоване на фокусування в межах вагових характеристик вантажу та даних для їх отримання (*Marks And Nos* – маркування., *Descriptions/Art.Nos.* – опис, *Packages, Packing Specification* – пакування, *Total* – загальна вага, *G.W.* – вага брутто, *N.W.* – вага нетто, *T.W.* – загальна вага). У документі *Certificate of Origin* – даних про походження

товару (*Origin criterion* – критерії визначення походження, *Certificate* – сегмент документа із даними експертизи щодо походження вантажу). У тексті *Certificate of Quality* в лексичному плані увага зосереджена на даних, пов'язаних з якістю товару (*Chemical formula* – хімічна формула, *Chemical composition of product* – хімічний склад продукту, *Name of parameter* – назва параметру, *This certificate certifies that* – що засвідчує сертифікат).

Постійні компоненти АМД утворюють складну систему керуючої інформації, де задані мовні одиниці виконують не лише інформативну функцію, але й перформативну, детермінуючи хід думок адресата та прогнозуючи відбір змінних складових тексту документа. Завдяки такій текстовій організації «різноманітність та обсяг лексичних мікросистем ставиться в пряму залежність від доміант, представлених у постійній частині формуляра». Лексичне наповнення компонентів тексту лімітується «цільовою настановою його укладання» [Мамрак 2003, с.192], прагматичними задачами, які стоять перед конкретним документом. Постійні складові мають обмежену сполучуваність із змінними, що звужує діапазон мовних засобів потрібних для заповнення реципієнтом текстової площини документа. В результаті одержання змінних компонентів від адресата в текстовій площині утворюється свого роду фрагмент модуля [Клименюк] – підблок, об'єднаний тематичним, лексичним та граматичним зв'язком двох його фрагментів (постійного та змінного).

У тексті документу *Phytosanitary Certificate* – такими специфічними координатами є дані про характеристики товару з урахуванням його фітосанітарного стану (*Botanical name of plants* – ботанічна назва рослини, *Plant Quarantine Department* – відділ з питань карантину рослин, *Disinfestation and/or disinfection treatment* – дезінфекція, *Treatment* – лікування, *Chemical (active ingredient)* – хімічний (активний інгредієнт), *Duration and temperature* – тривалість та температура, *Concentration* – концентрація).

Постійний формат документів *Customs Declarations* сприяє відбору мовних одиниць у межах таких специфічних доміант як:

1) персональні дані декларанта: *Name* – ім'я; *Birth date* – дата народження; *Passport issued by*, *Passport number* – паспортні дані; *The purpose of this trip* – мета подорожі; *currency or monetary instruments* – дані про ввіз та вивіз готівкових грошових коштів та документів (векселі, банківські чеки, цінні папери) на суму більш ніж \$ 10 000;

2) інформація, яка стосується процесу декларування товарів та коштів, що ввозяться та вивозяться через кордон: *Declare all articles*, *Description of Articles*, *Value* – опис товарів з їх приблизною вартістю у валюті; *Duty* – мита, яке необхідно сплатити у разі перевищення суми, що дозволена для провозу; *Agricultural and Wildlife Products* – перелік сільськогосподарської продукції та дикої рослинності, що заборонена до ввозу та вивозу через кордон.

Cargo declaration обмежує лексичне наповнення в рамках, де особливими координатами виступають:

1) необхідні детальні дані про вантажовідправника та вантажоодержувача, умови постачання товару (*Shipper* – вантажовідправник, *Consignee* – вантажоодержувач, *Transport Details* – транспортні деталі, *Airport of destination* – аеропорт призначення, *Airport of Departure* – аеропорт вильоту);

2) інформація щодо необхідних для декларування характеристик вантажу (*Nature and Quantity of Goods* – тип та кількість товарів, *Proper Shipping name* – назва вантажу, *Packing group*, *Packing inst.* – тип пакування, *Class or division* – клас чи підклас вантажу, *Quantity and type of Packing* – кількість та тип пакування).

Для комерційних митних документів *Invoice* та *Proforma-Invoice* такими доміантами стають:

1) дані про умови постачання (*Buyer* – покупець, *Contract* – номер контракту, *Terms of Delivery* – умови постачання, *Despatch Date* – дата відправки, *Method of shipment* – спосіб доставки, *Shipping Marks* – відмітки про транспортування);

2) необхідні дані для визначення ціни та митної вартості вантажу (*Description/Description & Specification* – опис та специфікація, *Quantity* – кількість, *Price/Unit Price* – ціна/ціна за одиницю, *Net Weight* – вага нетто, *Gross Weight* – вага брутто, *Size* – розмір, *Net total* – чистий підсумок, *VAT@ %* – ПДВ, *Total due/Total Amount* – підсумок/загальна сума).

Специфічними координатами лексичної наповнюваності документа *ATA Carnet* виступають: *Intended use of Goods* – передбачуване використання товарів, *The Carnet may be used in the following countries* – список країн, де документ *ATA Carnet* є дійсним, *Visits* – візит, *Transits* – транзит, тимчасове перебування. Як бачимо, в кожному окремому жанрі англійської митної документації існує свій набір лексичних мікросистем, які функціонують строго в інтересах прагматичної спрямованості документа. Складаючись із відтворюваних та специфічних для кожного окремого жанру детермінант, саме вони зумовлюють лексичне заповнення змінних компонентів документів АМД комплексу, і визначає такий відбір «семантико-сміслового домінанта жанру» [Косова 2010, с. 10].

Мова АМД текстів є змішаною, різнорідною єдністю, у якій фундаментом виступає загальноживана лексика (*name, family, country, transport, cats, dogs, cigarettes, journey, father, mother, children, plants, fruits, vegetables, animals* тощо), що співіснує із спеціальною. Взаємодія кількох лексичних пластів виглядає як дифузне явище, де «першу скрипку» грає саме спеціальна лексика, оскільки вона виформовує своєрідний характер такого роду текстів, сприяє створенню стилю, властивого саме міжнародно-правовим документам [Кучик 2013, с. 37]. Нові дослідження [Біленко 2007, с.1; Косова 2010, с. 9], що стосуються лексичного зрізу офіційно-ділових текстів, підтверджують домінуючий характер спеціальної, термінологічної лексики в таких текстах.

Як показує наше дослідження, особливість спеціальних одиниць, які використовуються в англійських митних текстах, полягає в їхній близькості до загальноживаної лексики. Пояснюється це орієнтацією таких текстів на «середнього» адресата, їх суто прагматичними настановами, а саме – метою спрощення подачі професійно складних понять. У комплексі АМД нами виділяється декілька рядів спеціальної лексики:

- загальноживана митна лексика (*declaration, declare, border protection, duty-free exemption, customs form, tax or customs disposition, customs personnel, U.S. Customs and Border Protection, CBP officers*), яка представлена основними необхідними поняттями митної справи для оформлення митних документів;

- загальноживана економічна термінологія (*in cash, commercial merchandise, currency or monetary instruments, personal or cashier's checks and stocks and bonds, travelers checks, current rate, retail value, invoice, promissory notes, payment orders*), за допомогою якої обговорюються умови накладання мита та транспортування грошової маси, цінних паперів через кордон;

- незначним чином загальноживана юридична термінологія (*legal, civil penalties and/or criminal prosecution, illegal importation*), за допомогою якої адресату (декларанту) повідомляють про відповідальність у разі надання неправдивої інформації в ході заповнення документу;

- ділові стандарти (*may be subject to administrative or criminal penalties, I hereby declare, the information enclosed in this form*), що функціонують задля створення необхідної «тональності», властивої мові офіційно-ділових текстів (канонічність, строгість, офіційність);

- аббревіатури та скорочення.

До спеціальної термінології приєднується також суттєвий, як для митних документів, пласт номенклатурної лексики: номенклатура установ («*BIOTEK LTD*», «*HIGH HOPE INT'L GROUP JIANGSU MEDICINES@ HEALTH*», «*OST TRADING LTD, SOM GROUP SAN. TIC. A. S.*», «*TOV AGROROS*»), номенклатура найменувань товарів (*CHINESE TOBACCO GRADE CVWCL3BL, micronized marble, super white cement, SOM dolomite, SOM colored granule, hard gelatin capsules*), назви рослин (*SUNFLOWER HYBRID SEEDS*), тварин).

Вживання настільки різноманітних пластів спеціальної лексики пояснюється необхідністю при складанні митної документації встановити або надати загальні характеристики товару (його номенклатурний номер, вагові дані, кількість тощо), визначитися з умовами його постачання, окреслити режим вивозу та ввозу грошової маси в момент перетину кордону, встановити юридичні рамки відносин адресата-адресанта з метою запобігання порушень закону. У відсотковому співвідношенні склад кожного лексичного ряду в текстах англійських митних документів представлений нерівномірно, оскільки розподіл лексичних шарів обумовлюється такими вагомими факторами як «жанр документу; тематика питання; цільова установка документа (комунікативне завдання)» [Калужная 1982, с. 95]. У результаті ретельного аналізу фактичного матеріалу нами було встановлено, що пласт митної термінології пронизує всі тексти цього комплексу та співіснує з іншими рядами спеціальної лексики в кожному окремому випадку по-різному.

Так, у текстах таких документів як *Customs Declaration, Cargo Declaration, ATA Carnet, Certificate of Origin, Certificate of Quality, Phytosanitary Certificate* – це взаємодія митної термінології з економічною та юридичною. У жанрах АМД *Invoice* та *Proforma-Invoice*, у яких комунікативним завданням є встановлення вартості товару та мита, яке треба сплатити, наявність митної лексики зовсім низька та характерним виявляється переважання економічної термінології та повна відсутність юридичної. Подібне специфічне балансування рядів спеціальної лексики в межах континууму тексту документа із можливим домінуванням одного або кількох з них формує особливий «колерит» у кожному окремому випадку. І як показує аналіз, першочерговим фактором такої зміни відсоткового співвідношення пластів спеціальної лексики в таких текстах є жанрова приналежність документа.

Стрижнем спеціальної лексики цього комплексу виступає митна термінологія: *Customs Declaration, declare, import, export, exporter, customs duty, duty-free exemption, prohibited items, Border Protection, Customs clearance, Customs inspection, U.S. Customs and Border Protection, Customs and Border Protection Officer, Customs Law, customs procedures, customs agent, customs warehouse, customs code etc.* Митні терміни як «номінативні лексичні одиниці (слова або словосполучення) митної терміносистеми, що приймаються для точного найменування спеціальних понять і вимагають чіткої дефініції» [Дейнека 2014, с. 14], в масиві АМД текстів виступають об'єднуючою складовою, яка перетворює цей пакет документів на єдиний комплекс, виконуючи не лише номінативно-дефінітивну, але й системоутворюючу функцію водночас.

Частота використання митних термінів у розглянутих нами зразках АМД різниться в залежності від жанру документа. Максимальна насиченість таких лексичних одиниць спостерігається в центральних жанрах цього комплексу – в митних деклараціях (*Customs Declaration, Goods/Cargo Declaration*) – 6,4%-6,3%, мінімальна – у периферійних митних документах, а саме *Invoice, Proforma-Invoice* – 1,3%-1,4%.

Загалом аналіз лексичного складу АМД дозволяє нам зробити наступні **висновки**:

- спрямованість текстів АМД на отримання стислої, конкретної інформації проявляється на кожному кроці відбору лексичних одиниць;
- АМД тексти мають багатокомпонентний лексичний склад, де ядром виявляється спеціальна лексика, яка надає тексту документа необхідний «колерит»;
- балансування лексичних пластів у форматі конкретного документу залежить від жанру та його комунікативних цілей;
- характерною ознакою даного комплексу є ділові кліше, які функціонують задля стандартизації та уніфікації АМД масиву.

Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо у дослідженні синтаксичних особливостей текстів англійської митної документації.

Література

Биленко Ж. Л. Лексико-грамматические и стилистические особенности англоязычных документов // Вестник Харьковского нац. автомобильно-дорожного ун-та. – Вып. № 39. – 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/leksiko-grammaticheskie-i-stilisticheskie-osobennosti-angloyazychnyh-dokumentov>.

- Дейнека В. М. Формування української термінології митної справи (кінець XX – початок XXI ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук: 10.02.01 «Українська мова» / В. М. Дейнека. – Донецьк, 2014. – 20 с.
- Калюжная В. В. Стиль англоязычных документов международных организаций / В. В. Калюжна – К : Наукова думка, 1982. – 122 с.
- Клименок А. Н. Официально-деловой текст как модульный текст / М. В. Косова // Вестник КемГУ. – 2012. – № 3. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/ofitsialno-delovoy-tekst-kak-modulnyy-tekst>.
- Косова М. В. Специальная лексика в документном тексте: аспекты лингвистического анализа // Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 2: Языкознание. – Выпуск № 2-12. – Том 2. – 2010. – С. 7-12.
- Кучик Г. Б. Особливості застосування спеціальної лексики в установчих документах міжнародних організацій / Г. Б. Кучик // Наукові записки Національного Університету. Серія «Філологія». – 2013. – С.36 – 38.
- Мамрак А. В. Українське документування : мова та стиль : Навчальний посібник / А. В. Мамрак. – Дніпропетровськ : Дніпрокнига, 2003 – 364 с.

УДК: 811. 111' 372'373. 612. 2'233

STULINA E., ISSELÉ J.-L.
(*Université nationale de Zaporojié*)

LE RÔLE DE L'ENSEIGNANT NATIF DANS L'APPRENTISSAGE DE LA LANGUE ETRANGÈRE

Стулина Е.В., Иссле Ж.-Л. Роль нативного преподавателя в процессе обучения иностранному языку. Статья посвящена анализу роли нативного преподавателя, который выступает как «двойник» (homologue) основного не нативного преподавателя на занятии в процессе обучения иностранному языку. Содержание статьи представляет собой наблюдения и аналитические выводы, сделанные в результате совместной преподавательской деятельности на протяжении определенного количества лет. Нативный преподаватель (l'enseignant-natif), в данном случае франкофон, создает свою профессиональную идентичность не только на базе знаний, полученных в процессе профессиональной подготовки, но и на базе знаний родной культуры, на базе интеллектуального национального капитала. Он – носитель определенного профессионального этикета: этикета исправления ошибок, этикета убеждения в передаче знаний.

Ключевые слова: нативный преподаватель, преподаватель «двойник», этикет убеждения и исправления ошибок, интеллектуальный национальный капитал.

Стуліна Є.В., Иссле Ж.-Л. Роль нативного викладача у процесі навчання іноземній мові. Статтю присвячено аналізу ролі нативного викладача у процесі навчання іноземній мові, який виступає як «двійник» (homologue) головного не нативного викладача на занятті. Зміст статті являє собою спостереження і аналітичні висновки, зроблені у результаті сумісної викладацької діяльності впродовж певної кількості років. Нативний викладач (l'enseignant-natif), у нашому випадку франкофон, творить свою професійну ідентичність не тільки на базі знань, отриманих у процесі професійної підготовки, але й на базі знань рідної культури, на базі інтелектуального національного капіталу. Він – носій певного професійного етикету: етикету виправлення помилок, етикету переконання у передачі знань.

Ключові слова: нативний викладач, викладач-«двійник» (homologue), етикет переконання і виправлення помилок, інтелектуальний національний капітал.

Stulina E., Isselé J.-L. The Role of a Native-speaking Tutor in the Process of Foreign Language Teaching. The article is devoted to the analysis of the role of a native speaker, who acts as a homologue during teaching of a foreign language. The content of the article represents the observations and analytical conclusions resulting from joint teaching activity for certain number of years. Native speaker (l'enseignant-natif) creates his professional skills not only on the basis of the knowledge gained during the professional training but also on the basis of knowledge of native culture, based on intellectual national capital. He is the carrier of certain professional etiquette, the etiquette of error detection and correction and the ability to argue his own knowledge.

Key words - Native speaker, homologue, etiquette of error detection and correction and the ability to argue his own knowledge, intellectual national capital.

Le département de philologie romane et de traduction a une riche expérience de la coopération fructueuse, depuis de nombreuses années, avec les professeurs natifs invités à assister aux cours et à apporter un soutien linguistique. Ces enseignants ont des liens spécifiques avec leur pays donc ils possèdent un savoir natif issu de leur relation avec leur culture d'origine, leur capital natif. Cette situation influence-t-elle leur pratique pédagogique ? Comment les apprenants d'un côté et les professeurs non-natifs de l'autre se situent-ils dans ces configurations ?

A partir de cette thèse nous allons analyser la participation du professeur natif au processus de formation des types de conscience - *la conscience des erreurs, la conscience des compétences, la conscience des normes linguistiques* - chez les apprenants pendant les cours de français.